

PRZYMAWIAĆ (63) *vb impf*

Pierwsze a pochylone, drugie jasne.

inf przymawiać (4). ◇ *praes 1 sg* przymawiam (4). ◇ *2 sg* przymawiasz (8). ◇ *3 sg* przymawia (14). ◇ *1 pl* przymawiamy (1). ◇ *2 pl* przymawiacie (2). ◇ *3 pl* przymawiają (4). ◇ *praet 3 sg m* przymawiał (9). *f* przymawiała (1). ◇ *3 pl m pers* przymawiali (4). *subst* przymawiały (1). ◇ *imp 2 sg* przymawiaj (2). ◇ [3 sg niechaj przymawia.] ◇ *con 2 sg f* by przymawiała (1). ◇ *3 sg m* by przymawiał (2). *f* by przymawiała (1). ◇ *part praes act* przymawiając (5).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. *Mówić komuś przykre słowa, dokuczać mówiąc; ganić, karcić; czynić wyrzuty, mieć za złe; opprobare Mącz; exprobrare PolAnt; alludere, aspergere, carpere, cavillari, laedere, obtrectare, perstringere, pervellere, pungere, rodere, sugillare, tangere, vellicare, vitilitigare Cn (61) : [ojciec napominał syna] A iżby lepiej zrozumiał/ Tą przypowieścią przymawiał. Był oracz cząfu iednego [...] BierEz R; RejKup Ccv; BielKron 261v; Opprobrio, Sromocę/ zelżywość wyrządzam/ przimawiam. Mącz 323b; A ifcie nie darmo oni zacni á fwięci przodkowie nألzy ten obyczay miedzy fię puścili/ á pewnie iż potrzebny/ iż czyn czo chcefz/ żartuy iáko chcefz/ przymawiaiy iáko chcefz/ wألzyko [!] to może być dworfkiemi obmowkami poćciwemi zákryto y obmowiono. RejZwierc 82v; A Xiádzby to Kánonik ná fwoy ízácunk wألzył: y tymby onemu przychodniowi wألzał: ázaż tu z Bogiem walki nie zácźnie? gdy nie tylko przymawia/ ále y zwierzchność ku íprzećiwianiu fię też Bogu pobudza CzechEp 58; [Volck Vvv3].*

przymawiać komu, czemu (37): Liśiętá łamy w íamie zoftألły/ Społem łobie przymawiały. BierEz Mv; [baran swarzy się z wilkiem] A nicem íi nie vczynił/ Przecz że by mię táko winił. On rzekł á iuz mi przymawiałz/ Moiey prawdzie íie pzczećiwiałz [!] BierEz M2; Dofyc miey ná ten czás o tym/ A pámiętay to ná potym: By inym nie przymawiałá/ A fwe niedoítatki znألá. BierEz N3v; [skarżyli Żydzi Jezusa] by íie íynem bożym działál/ kapłány ij bífkupy náłfe za nitz łobie nie miál/ [...] fromotnie przed wألfytkiemi ludzmi íjm przymawiał OpecŻyw 121v, 76v, 126; Nabyway dzieci z fwiebodney żony, aby im nieprzimawiał żadny. BielŻyw 20, 89 [2 r.]; LibMal 1543/70v; RejKup t3; BielKom E4; BielKron 40, 70 marg, [206], 319v; Abowiem/ w zbytku/ ma wألdy niemoc co trawić/ niألzi ku końcowi przyydzie. [...] íż więc práwie przymawiaia tłuści chudym: Niألzi ía íchudnę/ tym ty zdechniełz. SienLek 18v; GórnDworz S; RejPos 85v; BielSat B3v; RejZwierc 62; BudBib Iudic 8/15; HistHel C; PaprPan D3v; SkarŻyw 139, 580; Ale y to okázác fię nie może/ żebym ía ludziom íwiętym w práwey wierze pomárłym: ábo y duchom onym íwiętym niebiełkim ná máieítat Boży zówždy patrzácym y z Bogiem kroluácym przymawiać/ y ony báłwánami názywác miál. CzechEp 78, 82 [2 r.], 417; BielSjem 30; BielSat 13; Tę wألę nátraca Ewángeliítá/ gdy mowi: íż Pan IEZVS przymawiał tym/ ktorzy łobie dufáli/ á innemi gárdżili. SkarKaz 352b, 514a [2 r.]; [Ale mi nieprzymawiaiy. Sonder du muft mir nicht zűreden. Wokabul 1539 Z6v; ArgWykład 41/67; Respons H3]. Cf *przymawiać komu w czym; »ku czci przymawiać«.*

przymawiać komu w czym (2): O przألnym chlebie/ íż go kościoł Rzymłki w íakrámenćie słufźnie y zpodánia Apołztolłkiego wألywa: á íż Grekowie niektorzy złe w tym kościołowi przymawiaia: nápiíal líft íeden vczony/ ad Valerámnum Nuuerburgenłem. SkarŻyw 337; CzechEp 93; [Ktho íię

odłącza od kołczioła Bozego [...] Albo przymawia wczym Kołczolowy yakoby czo nyellufznego bylo wkołczielýe Krzełczyanłkym, Przyżię takj Pana Chriřtuřa *ArgWykład* 38/126].

przymawiać na kogo, na co (10): Narzeka prorok ná człowieká nádętego [...] á przymawia ná Saulá/ ktory przełładował ie⁸⁰ *RejPs* 78; *RejWiz* 54; *BielKron* 254, 307; Me illis haec verberat verbis, Mnie temi słowy tráfia/ álbo mnie dáye znác/ ná mię przimawia. *Mącz* 484b; *GórnDworz* E8; *WujJud* 212v; *GórnTroas* 27; Ná toż też tákie zákwałżenie przymawia Apořtoł/ gdy o vżywaniu lepřzego báránká mowi: Wymiátaycie kwas łtary *SkarKaz* 84b; Nie bądźmy iáko owi co kazánia łłucháiąc/ gdy co káznodzieiá przymowi/ rádži ná drugiego vkázuiem: ná cię to przymawia nie ná mię. *SkarKaz* 387a. Cf [»przymawiać jakoby żartem«].

przymawiać o co (5): bo łie oni [*Turcy*] o wiáre nie gadáią iedno ręką czynią álbo przedzięki obrzeżá ielli kto przymawia o wiáre/ á ielli náżbyt przymawia łpałá. *BielKron* 261v; *BudBib Iudic* 8/15; Káplán co iey o plákánie przymawiał/ iáko dotkniony od P. Boga. *SkarŻyw* 580 *marg*, 139; [*Respons* G2v]. Cf *Ze zdaniem*.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: o to (1); iż, że (12), zaimek względny (1), [jakoby]] (13): Niegdy też [*Arystoteles*] przymawiał Athenianom że wiele praw dobrich vřtanouiwfzy więcey chyřtołci pożywali niźli praw łwoich. *BielŻyw* 89, 89; *RejKup* t3; *RejWiz* 54; *RejFig* Aa2; *BielKron* 254; *BielSat* B3v; *PaprPan* D3v; tákże łię y o to gniewa y przymawia żem tych łłow [„*кто rozwiązuje Jezusa*”] w przekłádzie nowe⁸⁰ Tełtámentu 1.Iohan. 4 nie włóżył. *CzechEp* 75; *BielRozm* 13; Cóż? ábo nie słufzna rzecz ofiárowác zmárlém/ A wielkie bogi błágác cnéy dziewice gárlém? (–) Baczę ná mię przymawiałż żem łwá ofiárował/ Y łiebie dla oyczyzny nigdym nie żáłował. *GórnTroas* 27; á nam o to przymawiałż czegoś łam nie vczynił. *SkarKaz* 514a, 514a; [*Erazm*]język Ee7 (*Linde*); *Kaz* 32; *Respons* H3; *ŁaszczOkulary* C4v; *ArgWykład* 38/126].

W połączeniach tautologicznych typu: „przymawiać rzekąc” (5), „mówić przymawiając” (2) [w tym: z przytoczeniem (5)] (7): ij pocżął tam [*Jezus w kořciele*] rozmaijte nauki przepowiedatz/ ij przymáwiatz żydom rzekątz: Bieda wám licemiernicy/ ijże łie czynicie mądrzy łami v łiebie *OpecŻyw* 76v; *BielKron* 307, 319v; iáko gdy ieden z niepocżciwych łie rodzicow vrodziwfzy/ przymawiał pocżciwemu człowiekowi mowiąc/ Bárzoże łie ty práwi od onych łławnych twoich przodkow odrodził *GórnDworz* S; *BudBib Iudic* 8/15; Ieřcże z ráná Báálá wołáli łwoiego/ Iżeby ich ráłował/ y pomogł wřzyłtkiego. Aż iuż przyřzło południe [...] Heliař im przygániał/ przymawiáiąc cudnie. Więřłzym głóřem wołaycye/ mowi Bogá łwego/ Bowiem teraz podobno/ robi co inřzego. *HistHel* C; *ModrzBaz* 98v.

Podmiotem jest tekst (1): Wřzyłtkim ogułem, y poiedynkiem, Káždemu wdzięcznym być vpominkiem Chce moy POTROYNY. gdyłz nie przymáwia, Iedno zwierciádło przed oczy łtáwia. *CiekPotr*)(2v.

W połączeniach szeregowych (3): NA ořtatku pythan ieřth przeczo abo dlya czego Cunrathowy thak barzo łayal y przimawiał y tiřł łzromocžil *LibMal* 1543/70v; *NiemObr* 91; A kiedy przyřdzie pláćić ábo wroćić cudze/ Iuż tám dłuźnik przymawia/ łzczypie/ łzkáluie: przycżynki náyduie: iákoby niewřtydliwa żoná przy rozwodźie. *KlonWor ded* **3.

[*W przeciwstawieniu*: »chwalić ... przymawiać«: Ten [św. Paweł], gdy chciał Korynty karać, iż się nieuczciwie mieli, przymując sakrament, tedy je pierwej chwalił, potym przymawiał, iż niewiasty, nie przykrywszy głowy, chodziły do kościoła *Kaz 32.*]

Zwroty: »ku czci przymawiać [[komu]]« = *rzucać obelgi (1)*: Ci co złorzecząc ku czci przymawiaią [*Maledici conviciatores*]/ niech będą łżeściądzieiąt grzywien karáni *ModrzBaz 98v*; [Wszak to jest jawno każdemu, iż ten wielgie karanie na świecie zasłuży, który ku czci przymawia cesarzowi albo królowi, i tego barzo karzą, któryby królewski obraz zmazał błotem. *Kaz 57*].

»uszczypliwe przymawiać« (1): ná rozliczne obwinienia/ y rozmaíte potwarzy/ [...] odpowiedąć będę. Máło oto dbaiać/ iż X(iądz) K(anonik) łáie/ gromi/ potępia/ y włczypliwie przymawia. *NiemObr 91.*

[»przymawiać jakoby żartem [na co]« : On [*Oktawian*] obaczywłfy [po]stáwy/ ácz go státkiem pytał/ ełz chciał łnim krotofilic/ przimawiaiać/ iákoby ná to żertem [!]/ gdy kniemu był podobien/ że iego mátká/ mułiála Celárzá oycá iego znać *ErazmJęzyk Ee7 (Linde).*]

Szeregi: »(ani) ganić i (ani) przymawiać« (2): tákich [świętych] ia thedy áni gánię/ áni im nigdy przymawiam. Ale gánię y przymawiam tym włzytkim co przeciw woley Bożey y ich/ po śmierci ich/ [...] onym niewiedzieć co przyczytaiać/ y od nich niewiedzieć czego żebrzą *CzechEp 82.*

»łajać, (a) przymawiać« (2): Acżbyć łie to dziwnie zdáło/ czemu Pan Bog ná ony złofniki zárázem iákiego ognia z niebá ábo iákiego gromu łrogiego/ iáko tho pirwey czynił/ nie przepuścił [...]/ gdyż mu ták łaiáli/ á iż mu ták márníe przymawiali. *RejPos 85v; RejZwierc 62.* [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

[»przymawiać, szydzić« : W prawdzieć ięzyk zá zęby lepiej mocno chowác/ Niżli kogo y czyie/ połtępki łtrofowác. Ale kto prawdę mowi/ zá nię łie nie włtydzi/ Niechay kto chce przymawia/ niechay dwornie łzydzi. *ZbylPRozm C.*

»przymawiać, urągać«: Thenczy obyczay zawłze mayá kaczerze, yłz zadny rzeczy włáńnym ymyenym nyepomýnńą: Thelko przymawiają wřagayá łwiętym rzeczam^m *ArgWykład 41/67.*]

»nie wadzić się ani przymawiać« (1): Bo ci náłzy mężowie ten obyczay máiać/ Iż łwe miecze y zbroie ná się obracáią. [...] Ale náłze niewiałty mogą nośić miecze/ [...]. Nie rády łie my wádzim áni przymawiamy/ Bo káżdego człowieká w wćiwości mamy. *BielSjem 22.*

»przymawiać a za máło ważyć« (1): [*Bóg rzekł Marii i Aaronowi:*] łłudze łwemu Moizelzowi/ który w domu moim nawiernieylzy ielt/ włty w włtá mowię/ czemuż mu tedy przymawiacie á zá máło go ważycie [*Quare ... detrahere servo Meo Moysi Vulg Num 12/8*]? *BielKron 40.*

a. *Podważać wiarygodność [czemu] (1)* : A ták áby łie Zydwowie wıęcey przeciw nowemu náłzemu Tełtámentowi nie burzyli/ áni mu potym przymawiać łmieli: okaż też y w łtárym ich píłmie niezgody. *CzechRozm 148*; [A ktorysmy list jemu dali, ten list temu kupcowi dan s wolej naszej, aby temu listu nikt nie przymawiał *ListyPol I [1546]/340*].

2. *Czynić aluzje [k czemu] (1)* : Scio iam quid velis, nempe me hinc abire vis, Iułz rozumiem k czemu przimawiałz/ zwłáłzczá ábych ztąd łzedł precz. *Mącz 245b.*

3. *Werbować, nakłaniać [kogo] (1)* :

Zwrot: »na [czyj] stronę przymawiać« (1): Pellicio et Pelliceo, Pięknemi á gładkiemi słowki kógo przywabiam/ prziciągam ná moyę łtronę przimawiam. *Mącz* 182b.

Synonimy: 1. bakać, bluźnić, bramować, fukać, ganić, gromić, hańbić, lżyć, łajać, napominać, potępiać, sromocić, strofować, szczypać, szkalować, szydzić, trestać, upominać, urgać; 3. przywabiać, wabić.

Formacje współrdzenne cf MOWIĆ.

Cf PRZYMAWIAJĄCY, PRZYMAWIANIE

LW